

Kennisagenda Jeugd

Een goede basis
voor de jeugd

Kennisagenda Jeugd

Een goede basis voor de jeugd

Inleiding

Onze jeugd verdient een goede basis. Kinderen en jongeren moeten gelukkig, gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. Daar heeft iedereen baat bij, zowel jeugdigen zelf als de samenleving. Om de juiste voorwaarden te creëren voor deze goede basis hebben we kennis nodig: kennis over de ontwikkeling van de jeugd, over de opvoeding en over het onderwijs. Deze Kennisagenda Jeugd beschrijft de thema's waarover meer onderzoek vereist is om deze kennis te vergroten. De Kennisagenda is een uitwerking van de route Jeugd in ontwikkeling, opvoeding en onderwijs van de Nationale Wetenschapsagenda (NWA), hierna route Jeugd. Een groot aantal partijen in het jeugddomein werkte mee aan de totstandkoming.

De jeugd centraal

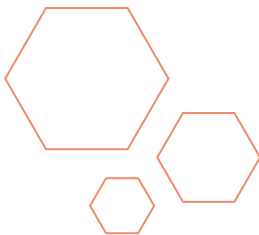
De 21e eeuw plaatst ons allen, en in het bijzonder de jeugd, voor uitdagingen op het gebied van technologie, internet, relaties, etnisch-religieuze diversiteit, werkgelegenheid, duurzaamheid, verstedelijking en globalisering. Dit vergt een nieuwe kijk op de manier waarop wij onze jeugd voorbereiden op hun toekomst. De centrale vraag daarbij luidt:

Welke vormen van opvoeding, onderwijs en begeleiding stellen jeugdigen in staat nu en straks gelukkig en gezond te leven en bij te dragen aan de samenleving?

Deze vraag sluit aan bij het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), dat stelt dat alle jeugdigen het recht hebben op de best mogelijke gezondheid en gezondheidszorg, op een toereikende levensstandaard en op vrije tijd, spelen en meedoen aan culturele of artistieke activiteiten. Iedere jeugdige heeft dus recht op goede basisvoorzieningen om zich optimaal te kunnen ontwikkelen en haar of zijn talenten te kunnen ontplooiën.

Helga Ezendam, ministerie van Justitie en Veiligheid

“Als JenV zetten we ons ervoor in dat jeugdigen veilig opgroeien en dat jongeren geen strafbare feiten plegen. Dat kunnen we niet alleen. We kijken dan ook nadrukkelijk over de grenzen van onze eigen taken heen om de verbinding te leggen met andere domeinen als zorg en onderwijs. Het mooie van de Kennisagenda Jeugd is dat deze ook niet stopt bij de grenzen van departementen of thema's. De Kennisagenda zet de jongere centraal, zoals het moet.”

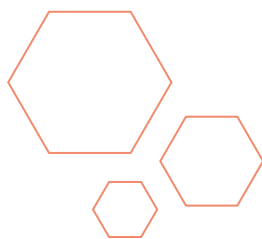

Er is al veel kennis en expertise over deze onderwerpen aanwezig vanuit verschillende disciplines binnen het jeugddomein, zoals pedagogiek, ontwikkelingspsychologie en onderwijswetenschappen. Deze kennis is echter vaak versnipperd en nog onvoldoende aan elkaar verbonden. Daarom staat in de route Jeugd niet het vakgebied, maar de jeugd van 0 tot 25 jaar zélf centraal. Dat houdt in dat maatschappelijke uitdagingen expliciet vanuit het perspectief van de zich ontwikkelende jeugd worden benaderd. Door de jeugd als speerpunt te nemen, investeren we in onderzoek dat kan bijdragen aan een gezonde, veilige en rechtvaardige samenleving voor een nieuwe generatie.

Zeven domeinen, integraal benaderd

De jeugd zelf vormt dus het vertrekpunt. We kunnen zeven domeinen onderscheiden waarbinnen de jeugd zich beweegt (zie figuur 1). Elk domein kent organisaties en vertegenwoordigers in praktijk, beleid en wetenschap. Uiteraard zit er soms overlap tussen de domeinen en werken professionele organisaties soms binnen meerdere domeinen. De route Jeugd verbindt deze domeinen, organisaties en vertegenwoordigers met elkaar, door steeds uit te gaan van thema's die voor de jeugd relevant zijn.

Jeanne van Loon, ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

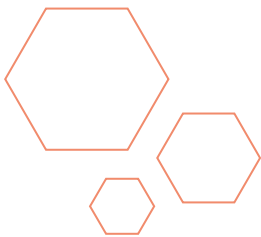

“Hoe kan onderwijs optimaal bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen tot gelukkige en zelfredzame volwassenen? Dat is de centrale vraag vanuit onderwijsperspectief, en ook een rode draad in de Kennisagenda Jeugd. Onmisbaar hierbij zijn gelijke kansen en passend onderwijs, met aandacht voor de sociale cohesie en de digitale wereld waartoe jongeren zich moeten verhouden. Er is een brede aanpak nodig die goed tot zijn recht komt in deze Kennisagenda. Het is belangrijk om de jeugd te betrekken bij het ontwikkelen van deze aanpak.”

Figuur 1

Zeven domeinen waarin de jeugd zich begeeft [stakeholderanalyse adviesbureau Van de Bunt]

“Het ministerie van SZW is verheugd over de prominente plek voor de jeugd in de NWA. Belangrijke onderwerpen vanuit ons beleidsterrein zijn de fase van het jonge kind in de kinderopvang en de combinatie van werken en zorgen. Wat is goede kwaliteit van opvang? Hoe verhoudt de formele opvang zich tot informele zorg? Hoe beslissen ouders over arbeid en zorg en welke normen spelen daarbij een rol? Zeer relevante vragen die stuk voor stuk nader onderzoek verdienen. De Kennisagenda Jeugd slaat daarmee een brug tussen de verschillende beleidsterreinen rond de ontwikkeling van jeugdigen.”

Innovatief onderzoek naar dergelijke thema's dient inter- en transdisciplinair van aard te zijn. Zo ontstaan bijvoorbeeld verbindingen tussen onderwijs en jeugdhulp, jeugdhulp en veiligheid en kinderopvang en onderwijs. Voor al deze verbindingen geldt dat aandacht voor de belevingswereld en referentiekaders van jeugdigen zelf voorop moet staan. Op die manier kan worden aangesloten bij wat zij zelf belangrijk vinden als het gaat om hun gezinssituatie, gezondheid, sociale relaties, onderwijsmogelijkheden en ondersteuning daarbij.

Deze integrale benadering weerspiegelt de wetenschappelijke consensus dat de ontwikkeling en gezondheid van de jeugd multidimensionaal is en als zodanig dient te worden onderzocht. Het gaat dan niet alleen om de fysieke gezondheid, maar ook om de emotionele en sociale gezondheid. Daarbij staat niet de af- of aanwezigheid van ziekte of ongezond gedrag centraal, maar het concept 'positieve gezondheid', dat verwijst naar het vermogen van mensen om met fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zo veel mogelijk eigen regie te voeren. In deze visie is gezondheid dan ook iets van alle partijen: van ouders en kinderopvang, scholen en gezondheidszorg, gemeenten en landelijke overheid.

Een goede samenwerking tussen al deze partijen ligt aan de basis van de integrale benadering. Niet voor niets brengt de route Jeugd uiteenlopende invalshoeken samen: verschillende expertises, maar ook professionals vanuit verschillende vakgebieden met hun

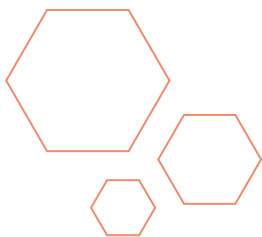
vragen, en wetenschappers die kunnen bijdragen aan antwoorden op die vragen. De kennis die dit oplevert kan vervolgens ook een essentiële rol spelen bij het vertalen van inzichten uit andere disciplines, zoals neurowetenschappen en data science, naar de opvoedings-, onderwijs- en hulpverleningspraktijk. Ook hier is een integrale benadering dus noodzakelijk.

Leidende thema's voor onderzoek

De Kennisagenda Jeugd geeft een vervolg aan deze integrale aanpak. In de route Jeugd zijn drie thema's benoemd die kunnen fungeren als gamechangers in toekomstig onderzoek. De Kennisagenda concretiseert deze thema's. De thema's weerspiegelen kennisgebieden waarin toekomstig onderzoek voor belangrijke doorbraken en innovatieve ontwikkelingen kunnen zorgen, en vormen ook de leidraad van deze Kennisagenda:

- *Leren en ontwikkelen in verschillende contexten*
- *Diversiteit en (on)gelijkheid*
- *Normativiteit van opvoeding en onderwijs*

Doel van de Kennisagenda is om met de concretisering van deze thema's wetenschappers, beleidsmakers en professionals binnen het jeugddomein handvatten te geven om vanuit een integrale samenwerking nieuwe kennis over de jeugd te ontwikkelen. Deze kennis moet tegemoetkomen aan de maatschappelijke vraag naar bewezen effectieve en rechtvaardige manieren om het welzijn en de ontwikkeling van jeugdigen te bevorderen.

Marion Smit, ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

“Wat hebben onze kinderen nodig om hun weg te vinden in een dynamische samenleving? En hoe kunnen we hen daarbij helpen? Dit zijn vragen die alle ouders zich stellen. Het zijn ook belangrijke vragen voor het jeugdbeleid van ministeries en gemeenten. Het is echt winst als door de inzichten van de Kennisagenda Jeugd meer kinderen en jongeren (psychisch) gezond en kansrijk kunnen opgroeien. Winst: niet alleen voor kinderen en ouders, maar ook voor de samenleving.”

Terminologie

Omwille van de leesbaarheid gebruiken we in deze Kennisagenda een aantal termen zonder deze elke keer te nuanceren. Het gaat om de volgende termen:

– **Ouders**

Waar ‘ouders’ staat bedoelen we ook verzorgers en, indien van toepassing, wettelijke vertegenwoordigers.

– **Onderwijs**

Met ‘onderwijs’ bedoelen we alle verschillende schooltypen en -soorten, hoe divers die ook zijn. We benoemen niet elke keer alle schooltypen en -soorten afzonderlijk.

– **Kwetsbare groepen**

Met ‘kwetsbare groepen’ bedoelen we jeugdigen met bijvoorbeeld een autismespectrumstoornis (ASS), het downsyndroom of intellectuele beperkingen, hoogintelligente kinderen en jongeren, LHBT-jeugdigen, maar ook jeugdigen die in een risicovolle gezinssituatie opgroeien door bijvoorbeeld huiselijk geweld, psychische problematiek bij de ouders, of een (v)echtscheiding. Daarnaast hebben we het over jeugdigen uit sociaal achtergestelde gezinnen (bijvoorbeeld door armoede, lagere opleiding of migratieachtergrond). We benoemen niet elke keer alle kwetsbare groepen afzonderlijk. De groepen kunnen onderling overlappen.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 laten we zien hoe de Kennisagenda tot stand is gekomen en wie daarbij betrokken waren. Hoofdstuk 2 vormt het zwaartepunt van de Kennisagenda. Hier bespreken we de drie genoemde hoofdthema’s en de belangrijkste onderzoeksthema’s die we per hoofdthema onderscheiden. Per onderzoeksthema benoemen we enkele belangrijke, richtinggevende onderzoeksvragen. In hoofdstuk 3 laten we zien op welke manieren verbindend onderzoek gericht op de jeugd kan worden vormgegeven en wat belangrijke aandachtspunten zijn. We gaan daarbij specifiek in op manieren om te zorgen dat het onderzoek daadwerkelijk impact heeft op de praktijk.

1 Een breed gedragen agenda

Het doel van de Kennisagenda Jeugd is om richting te geven aan integraal onderzoek in verschillende domeinen en organisaties rondom jeugd. Dat kan alleen als de Kennisagenda breed wordt gedragen en inzichten uit alle domeinen worden gebruikt en gecombineerd. Daarom is een brede taskforce opgezet van dertien deskundigen die hebben meegedacht over de onderzoeksthema's van de Kennisagenda. Daarnaast hebben jeugdigen zelf, ouders en professionals input geleverd. Door raadpleging van al deze verschillende partijen is een gebalanceerde, inhoudelijk rijke Kennisagenda ontstaan vanuit een breed gedeeld gevoel van urgentie.

Stakeholders in kaart

Bij de start van het proces om tot deze Kennisagenda te komen is een stakeholderanalyse uitgevoerd (zie ook figuur 1 in de inleiding). Daarbij zijn de belangrijkste organisaties en vertegenwoordigers in praktijk, beleid en wetenschap, jeugdorganisaties en organisaties van ouders/belangenbehartigers in kaart gebracht. Op basis daarvan hebben we verschillende groepen stakeholders betrokken bij de totstandkoming van de Kennisagenda.

www.nro.nl/analysejeugd

Taskforce

De leden van de taskforce (zie bijlage 1) zijn geselecteerd op hun deskundigheid over en betrokkenheid bij een van de volgende drie thematische lijnen:

- Ontwikkeling
- Opvoeding
- Onderwijs

Per lijn namen drie deskundigen deel aan de taskforce, één uit beleid, één uit de praktijk en één uit de wetenschap. Zo is een breed scala van perspectieven vertegenwoordigd. Daarnaast namen in de taskforce waarnemers plaats van de vier betrokken ministeries

(Volksgezondheid, Welzijn en Sport; Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; Justitie en Veiligheid; en Sociale Zaken en Werkgelegenheid). Tot slot was één lid verantwoordelijk voor de betrokkenheid van ouders en jeugdigen bij de activiteiten van de route.

Jeugdigen

Stichting Alexander, een landelijk instituut voor participatief jongerenonderzoek, is ingezet om jeugdigen te betrekken bij de totstandkoming van deze Kennisagenda. De stichting heeft onder jeugdigen reflecties opgehaald op de route Jeugd, door hun de drie gamechangers en een serie vragen voor te leggen. In totaal zijn 72 jeugdigen geraadpleegd, in twee opeenvolgende fasen. Eerst zijn 67 jeugdigen met verschillende achtergronden en van verschillende leeftijden geraadpleegd. De perspectieven en vragen van deze respondenten zijn beschreven in een conceptverslag, dat vervolgens ter reflectie is voorgelegd aan jeugdigen die actief zijn in landelijke of regionale jongerenorganisaties. Uiteindelijk hebben vijf jeugdigen (vier jongens en één meid, 20-23 jaar), die actief zijn bij Jongwijs, de Nationale Jeugdraad (NJR), Straatvisie en We All Participate, schriftelijk hun reacties gegeven.

Jeugdigen vinden de drie gamechangers, en de onderwerpen die hiermee verbonden zijn, waardevol. Dat geldt ook voor jeugdigen die actief zijn in landelijke of regionale jongerenorganisaties. Jeugdigen hebben veel vragen voor (verder) onderzoek, die vaak te maken hebben met zaken die veranderd of verbeterd kunnen worden. Deze vragen zijn verwerkt in de Kennisagenda. Verder pleiten jeugdigen ervoor om meer gebruik te maken van wat al bekend is om ook op korte termijn oplossingen te realiseren.

Ouders

Via de kanalen van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) en ZonMw is een digitale vragenlijst voor ouders verspreid. Deze vragenlijst is door acht ouders ingevuld.

Stichting Opvoeden.nl is in 2017 in samenwerking met Ouders & Onderwijs gestart met het Landelijk Ouderpanel. Het panel brengt in kaart welke vragen ouders over opvoeden en onderwijs hebben. Begin 2018 telde het panel 1155 ouders. Bij inschrijving bij het Landelijk Ouderpanel hebben ouders verschillende onderzoeksthema's aangedragen. Dit zijn onderwerpen waarover ouders zelf

aangeven vragen of informatiebehoefte te hebben. Daarnaast is eind 2017 een peiling gedaan onder ouders met een kind van 0 tot en met 12 jaar over opvoedvragen van nu en later. De resultaten van de gegevens die zijn aangedragen bij inschrijving en van de peiling zijn gebruikt bij de totstandkoming van deze Kennisagenda.

Ouders & Onderwijs is het informatiepunt voor ouders, de verbinder en ondersteuner van ouders rondom het onderwijs en, zoals hierboven beschreven, mede-initiatiefnemer van het Landelijk Ouderpanel. Daarnaast is de organisatie gesprekspartner voor de overheid en onderwijssector. Ouders & Onderwijs heeft schriftelijk input geleverd voor de Kennisagenda. Ook BOinK, de belangenvereniging van ouders in de kinderopvang, heeft schriftelijk input geleverd.

Professionals

Belangrijke vertegenwoordigers zijn gevraagd om zich te verbinden aan de route Jeugd door deel te nemen aan een adviesnetwerk (zie bijlage 2). Zij zijn uitgenodigd op basis van deelname aan eerdere voorbereidingsgroepen of op basis van de stakeholderanalyse. De leden van het adviesnetwerk konden gevraagd en ongevraagd advies geven aan de taskforce. Op 3 april 2018 vond een bijeenkomst plaats waarbij ongeveer twintig leden van het netwerk aanwezig waren. Overige leden die niet aanwezig konden zijn hadden de mogelijkheid om opbrengstkaarten of de online consultatie (zie hierna) in te vullen.

Via de kanalen van NRO en ZonMw is een digitale vragenlijst voor professionals verspreid. Deze vragenlijst is door 23 professionals ingevuld. De vragen waren gericht op het verkrijgen van informatie over belangrijke ontwikkelingen in beleid, praktijk en wetenschap, belangrijke onderzoeksvragen en uitvoeringsaspecten.

Op 24 mei 2018 is de Kennisagenda in wording gepresenteerd op het congres Jeugd in Onderzoek. Dit is een congres voor iedereen die betrokken is bij de jeugdsector. Aanwezigen hebben gebruikgemaakt van de mogelijkheid om commentaar en tips te geven.

Een conceptversie van de Kennisagenda is verspreid via de kanalen van ZonMw, NRO, het Nederlands Centrum Jeugdgezondheidsonderzoek (NCJ), NJi, Regieorgaan SIA en ActiZ. Alle betrokken professionals zijn in de gelegenheid gesteld om hier online feedback op te geven. Er zijn ruim vijftig reacties binnengekomen. Deze feedback is verwerkt in de eindversie.

Hoe is de Kennisagenda opgesteld?

De Kennisagenda is tot stand gekomen in samenwerking met de taskforce, onder de verantwoordelijkheid van de twee boegbeelden van de NWA-route Jeugd in ontwikkeling, opvoeding en onderwijs. Zij zijn hierbij ondersteund door Denise van der Plaat en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO), in samenwerking met andere NWO-onderdelen en ZonMw.

Monique Volman, Universiteit van Amsterdam, boegbeeld route Jeugd

“Deze Kennisagenda is uniek. Binnen de jeugdsector en de onderwijssector bestonden op deelterreinen al veel samenwerkingsverbanden tussen wetenschap en praktijk. Maar niet eerder werden de scheidslijnen tussen sectoren zo duidelijk overbrugd en dachten zoveel verschillende partijen samen na over welke kennis nodig is om het leven en leren van kinderen en jongeren te verbeteren.”

Judi Mesman, Universiteit Leiden, boegbeeld route Jeugd

“De ontwikkeling van deze Kennisagenda was een inspirerend en leerzaam proces door de grote betrokkenheid van een enorme variëteit aan stakeholders. Deze brede basis heeft geleid tot een agenda die richting geeft en specifieke thema’s op innovatieve wijze op de kaart zet, zonder de reikwijdte van het jeugdveld uit het oog te verliezen. Ik kijk uit naar de nieuwe kennis en verbindingen die deze agenda teweeg kan brengen.”

2 Onderzoeksthema's

In een snel veranderende en vergrijzende samenleving is het extra belangrijk om oog te hebben voor een gezonde, veilige en kansrijke ontwikkeling van de jeugd. Daar hebben zowel jeugdigen zelf als de maatschappij profijt van. De drie thema's in deze Kennisagenda zijn gericht op de ontwikkeling van kennis die nodig is om te zorgen dat de jeugd zich optimaal kan ontwikkelen en een positieve bijdrage kan leveren aan de samenleving, zowel nu als in de toekomst.

We concretiseren de drie thema's door per thema uiteen te zetten waar de accenten liggen en wat de belangrijkste onderzoeksvragen zijn. Achtereenvolgens komen aan bod:

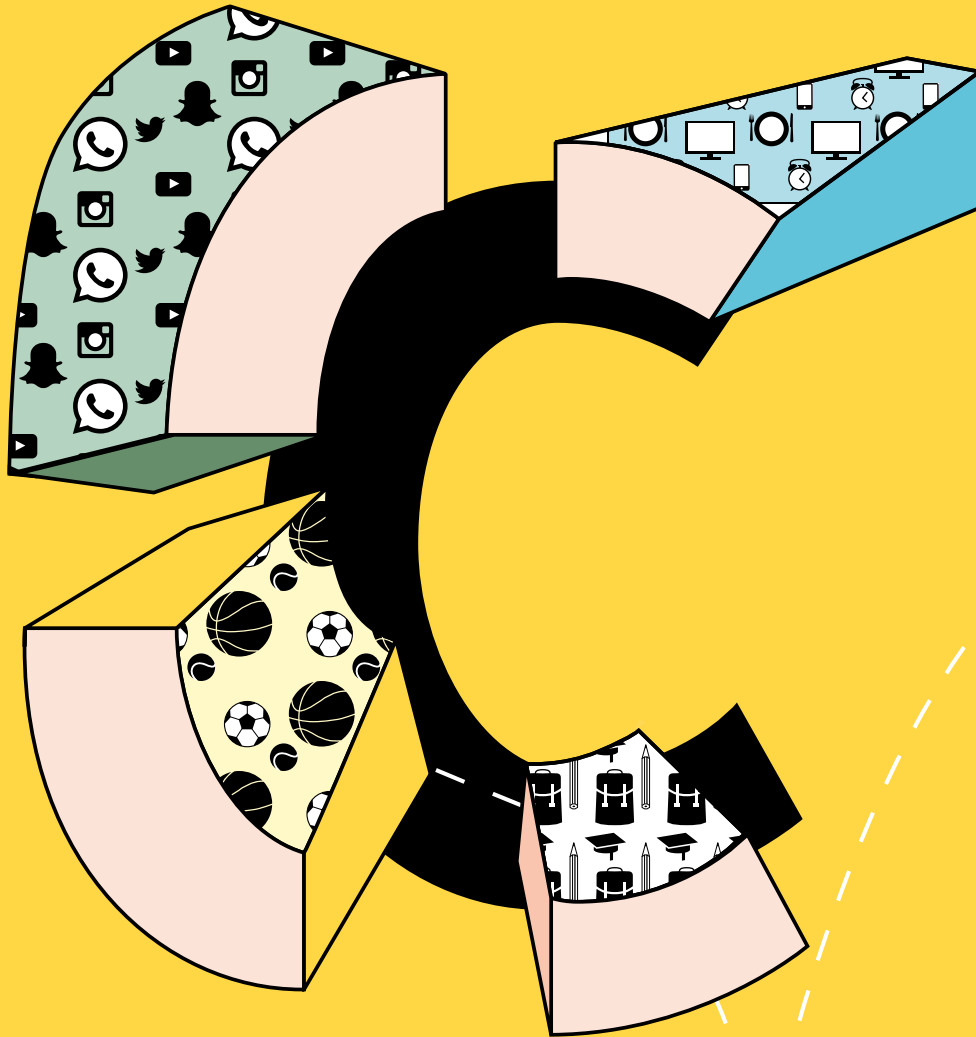
- A Leren en ontwikkelen in verschillende contexten
- B Diversiteit en (on)gelijkheid
- C Normativiteit van opvoeding en onderwijs

Speciale aandacht voor kwetsbare groepen en ontwikkelingsfasen

De Kennisagenda gaat over alle groepen jeugd in de samenleving. Maar binnen de centrale onderzoeksthema's is bijzondere aandacht nodig voor kwetsbare groepen, zoals bepaalde klinische groepen en jeugdigen met een lage sociaaleconomische status. Ook kwetsbare perioden in de ontwikkeling van de jeugd vragen speciale aandacht. Vooral de eerste 1000 dagen na de conceptie zijn in dit verband van belang. Specifieke aandacht voor deze periode is nodig om risico's vroegtijdig te kunnen herkennen en mogelijkheden voor effectieve ondersteuning te optimaliseren. Daarnaast is aandacht nodig voor andere fasen die mogelijkheden bieden om de veerkracht van jeugdigen te versterken en risico's te verminderen, zoals schoolovergangen en de overgang naar wettelijke volwassenheid. Het is belangrijk om de thema's en de onderzoeksvragen in dit hoofdstuk vanuit deze focus te lezen.

“In de eerste 1000 dagen wordt de basis gelegd voor de toekomst van een kind. De cross-sectorale Kennisagenda draagt bij aan het verdiepen van deze inzichten en het versterken van een gezonde ontwikkeling van onze jeugd.”

Inge Steinbuch, coördinator Informatisering ActiZ

Leren ontwikkelen
in verschillende
contexten

A

Leren en ontwikkelen in verschillende contexten

Jeugdigen leren en ontwikkelen zich in verschillende contexten, relaties en netwerken. Bijvoorbeeld in de kinderopvang, op school, thuis, in de buurt, in zorgsituaties, op de sportclub en op de muziekschool. Die contexten zijn tot nu toe te weinig in samenhang bestudeerd. Onderzoek naar de complexe wisselwerking tussen de diverse sociale contexten waarin jeugdigen opgroeien kan tot nieuwe inzichten leiden in de ontwikkeling van de huidige generatie jeugdigen.

Onderzoeksthema's:

- **Overgangen**
- **Betekenisvol leren**
- **Digitale wereld**
- **Stress**

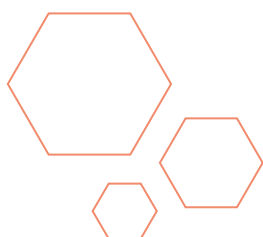
“Diversiteit is troef bij kinderen en gezinnen. Deze hoofdlijn zet de zoektocht voort rond de vraag hoe we nog beter de opvoedingsondersteuning, het onderwijs en de digitale wereld kunnen benutten om zo veel mogelijk jeugdigen gezond, veilig en kansrijk te laten opgroeien. Bij de uitwerking van de onderzoeksvragen staat onmiskenbaar het belang en perspectief van de opvoeder en de jeugdige centraal.”

*Tom van Yperen, hoogleraar Rijksuniversiteit Groningen /
Orthopedagoog Nederlands Jeugdinstituut*

Overgangen

Overgangen en discontinuïteit tussen leer- en ontwikkelingscontexten kunnen risico's met zich meebrengen. De overgangen die in het onderwijssysteem zijn ingebouwd sluiten niet altijd goed aan bij de behoeften en situaties van individuele jeugdigen. Ook vormen leeftijdsgrenzen die in de wet zijn ingebouwd soms obstakels. Jeugdigen hebben baat bij een geleidelijke overgang en warme overdracht. Dit geldt in de verschillende contexten waarin een jeugdige opgroeit.

In het onderwijs is er de laatste jaren meer aandacht voor doorlopende leerlijnen. Dit vanuit de visie dat het belangrijk is dat de leerling in haar of zijn leerproces zo min mogelijk overlap, breuken of gaten ervaart. Maar het gaat bij overgangen ook om de aansluiting tussen verschillende contexten, zoals tussen wat je op school leert en wat je van huis uit meekrijgt. Er is in Nederland nog weinig bekend over de impact die verbindingen tussen scholen, jeugdzorginstellingen en andere organisaties (kunnen) hebben op de realisering van pedagogische en educatieve doelen.

Centrale onderzoeksvragen

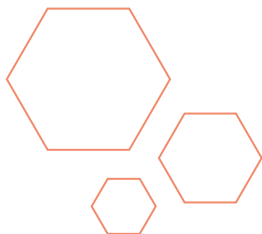
- Wat zijn de risico's van overgangsmomenten en discontinuïteit tussen contexten, en wat zijn de effecten van een betere aansluiting?
 - Welke aanpassingen in wet- en regelgeving, beleid en praktijk zijn nodig om de overgangen binnen en tussen de verschillende contexten soepeler te laten verlopen en beter te laten aansluiten bij de ontwikkeling van individuele kinderen en jongeren?
-

Betekenisvol leren

In vergelijking met leerlingen uit andere landen is de motivatie van Nederlandse leerlingen op school relatief laag. Ze zijn op school vaak vooral extrinsiek gemotiveerd, wat het leren voor hen weinig betekenisvol maakt. De motivatie kan worden vergroot door meer aan te sluiten bij de leefwereld en interesses van de jeugdige. Uit onderzoek blijkt dat interesse in een onderwerp of taak van positieve invloed is op de motivatie en leerprestaties. Interesse is niet statisch, maar kan zich ontwikkelen en geactiveerd worden door interacties met bijvoorbeeld vrienden, familie, onderwijzers of de omgeving. Inspelen op deze zich ontwikkelende interesse is een eerste stap op weg naar meer betekenisvol leren op school.

Jeugdigen leren in verschillende contexten. Er zijn drie verschillende vormen van leren te onderscheiden: formeel leren, non-formeel leren en informeel leren. Met formeel leren wordt het leren op school bedoeld. Bij non-formeel leren is sprake van leren buiten de school, dat wel intentioneel georganiseerd en structureel is, bijvoorbeeld in sportclubs en bij culturele en artistieke activiteiten. Informeel leren is een vorm van leren buiten de school die min of meer spontaan ontstaat. Ook rekening houden met wat kinderen en jongeren buiten school hebben geleerd, kan het leren op school meer betekenisvol maken. Als de kennis en ervaringen die jeugdigen elders hebben opgedaan niet worden gezien, kunnen zij het gevoel krijgen dat die er niet toe doen.

Betekenisvol leren verwijst tot slot ook naar een actueel curriculum, dat aansluit bij ontwikkelingen in de maatschappij en op de arbeidsmarkt, en naar onderwijsprofessionals die in staat zijn om gebruik te maken van hedendaagse inzichten over leren.

Centrale onderzoeksvragen

- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het curriculum in een zich snel ontwikkelende maatschappij actueel blijft en het onderwijs aansluit bij hedendaagse inzichten over leren?
- Wat is er nodig op het gebied van curriculum, didactiek en vaardigheden van onderwijsprofessionals om het onderwijs beter te laten aansluiten bij de leefwereld van jeugdigen, maar ze ook te verleiden tot het betreden van nieuwe leefwerelden?

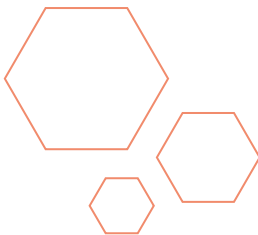
- Hoe kunnen formeel leren, non-formeel leren en informeel leren beter verbonden worden? En hoe is dat van de invloed op de motivatie van jeugdigen?
-

Digitale wereld

Zeven dagen per week en zes uur per dag zijn jeugdigen gemiddeld bezig met een beeldscherm. Niet eerder spendeerden jongeren zo veel tijd online. Sociale media worden vaak gezien als een risicofactor; verslaving, cyberpesten en seksueel risicogedrag zoals sexting liggen op de loer. Impulscontrole is bij jongeren nog volop in ontwikkeling, waardoor ze extra gevoelig lijken voor emotionerende media. Bij de beoordeling van mediaberichtgeving hebben emoties vaak de overhand. Dat maakt het moeilijk voor jeugdigen om de berichtgeving op waarde te schatten.

Het is belangrijk dat jeugdigen mediawijs worden: dat ze kritisch leren omgaan met online informatie. Mediawijsheid ontstaat echter niet vanzelf. In de publieke oordeelsvorming lijkt het moeilijker dan ooit om echt van onecht te onderscheiden. Uit onderzoek van Kennisnet onder Nederlandse jeugdigen blijkt dat zij moeite hebben om betrouwbare informatie op internet te zoeken. Zo is minder dan de helft van alle jeugdigen in staat om informatie op websites kritisch te beoordelen. Extra aandacht voor mediawijsheid in opvoeding en onderwijs is dus van groot belang.

Waar de negatieve effecten van sociale media in onderzoek veel aandacht krijgen, blijven de positieve kanten voorsnog onderbelicht. Sociale media kunnen, als ze op een gezonde manier worden gebruikt, jeugdigen helpen meer zelfvertrouwen te krijgen, hun relaties met leeftijdgenoten te verbeteren en hun identiteit te vormen. Digitale media bieden ook mogelijkheden om onderwijs meer af te stemmen op de behoeften van individuele leerlingen en om relaties te leggen tussen het leren op school en het leven buiten de school.

Centrale onderzoeksvragen

- Wat zijn de positieve en negatieve effecten van sociale media, internet en beeldschermgebruik op de ontwikkeling van jeugdigen en hun functioneren in de samenleving?

- Wat is ervoor nodig in opvoeding en onderwijs om jongeren mediawijs te maken en hun weerbaarheid tegen online gevaren, zoals cyberpesten en sexting, te vergroten?
 - Hoe kunnen digitale media worden gebruikt voor adaptief en betekenisvol onderwijs en effectieve opvoedingsondersteuning?
-

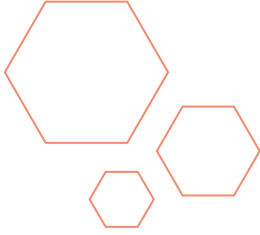
Stress

Veel jeugdigen geven aan geregeld stress te ervaren, bijvoorbeeld door school of sociale media. De verschillende contexten waarin jongeren zich begeven en de verwachtingen waarmee ze daarbinnen worden geconfronteerd lijken hun levens complex te maken. Onduidelijk is of de druk op jeugdigen om te presteren feitelijk is toegenomen. Dat kinderen en jongeren veel stress ervaren lijkt op gespannen voet te staan met de onderzoeksbevinding dat Nederlandse kinderen en jongeren tot de gelukkigste van de wereld behoren.

In principe is stress een normaal aspect van het leven. Een stressrespons is een gezonde reactie op een concrete of vermeende bedreiging van de balans in het lichaam. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen goede stress, hanteerbare stress en toxische stress. Toxische effecten van stress ontstaan als gevolg van frequente of aanhoudende ernstige stressoren (chronische stress). Deze vorm van stress kan veel gevolgen hebben voor de gezondheid en het functioneren op latere leeftijd.

Juist bij de jeugd kan stress van grote invloed zijn, omdat de hersenen nog volop in ontwikkeling zijn. Het is echter niet duidelijk op welke schaal jeugdigen stress ervaren, waardoor die stress wordt veroorzaakt, om wat voor type stress het dan gaat en of de stress daadwerkelijk negatieve effecten heeft. Ook is nog onvoldoende bekend over manieren waarop jeugdigen stress kunnen hanteren, en over manieren waarop bij de opvoeding en in onderwijs en hulpverlening kan worden omgegaan met de stress van jeugdigen. Overigens geven ook ouders aan dat ze stress ervaren; bij hen wordt die vooral veroorzaakt door de combinatie van zorg, opvoeden en werken.

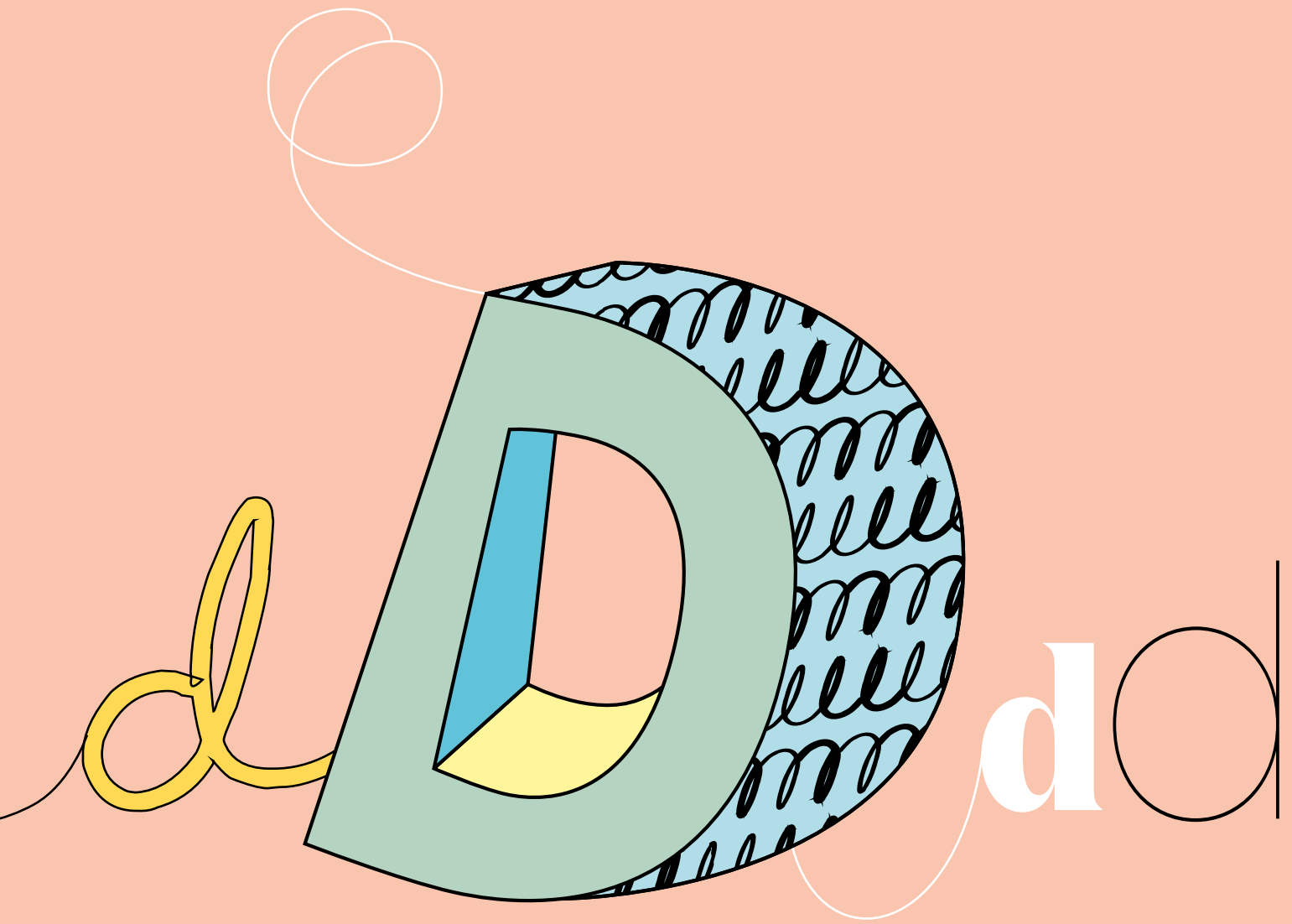

Centrale onderzoeksvragen

- Is er sprake van een toenemende druk om te presteren onder jongeren?
 - Wat zijn omstandigheden en situaties die bij kinderen en jongeren stress teweegbrengen en hoe kunnen jeugdigen weerbaar gemaakt worden tegen stress?
 - Wat zijn de gevolgen van stress bij ouders voor de opvoeding, zorg en het onderwijs?
-

“Leren houdt niet op waar iemand een gebouw uitloopt, al stopt daar wel vaak een onderzoek. Door levensbreed te kijken, kunnen we veel beter snappen welke continuïteit of discontinuïteit mensen in hun dagelijks leven ervaren. Zo komt de lerende en alles wat, waar en waarom hij leert weer centraal te staan.”

Sanne Akkerman, hoogleraar Universiteit Utrecht

Diversiteiten
(on)gelijkheid

B

Diversiteit en (on)gelijkheid

In een inclusieve samenleving kan iedereen op een gelijkwaardige manier deelnemen aan de maatschappij, ongeacht culturele achtergrond, religie, geslacht, leeftijd, sociaaleconomische status of beperkingen. In de praktijk blijkt hier nog niet altijd sprake van. De grote diversiteit aan achtergronden en kenmerken van kinderen en jongeren gaat nog te vaak samen met ongelijkheid in uitgangspunten, kansen en effectiviteit van preventie en interventies. Sommige groepen lopen hierbij een groter risico of krijgen minder kansen om hun potentieel te benutten, zoals jeugdigen die opgroeien in armoede, LHBT-jeugdigen, jeugdigen met een (licht) verstandelijke beperking, jeugdigen met een migratieachtergrond en vluchtelingenkinderen. De vraag is hoe deze groepen op een volwaardige manier kunnen deelnemen aan de samenleving en zich optimaal kunnen ontwikkelen.

De diversiteit in de samenleving en de erkenning van ieders individuele ontwikkeling hebben er ook toe geleid dat er steeds meer focus is op het individu. Dit wordt wel personalisering genoemd. Het is belangrijk om te onderzoeken wat hier de mogelijkheden en grenzen van zijn. Daarnaast wordt diversiteit vaak als bron van problemen onderzocht, terwijl het ook een bron van kracht en mogelijkheden kan zijn. Onderzoek laat zien dat diversiteit in bedrijven leidt tot betere resultaten. Dit zou ook kunnen gelden voor diversiteit in de klas of in een buurt als deze op constructieve manier wordt aangewend. Wat daarvoor de voorwaarden zijn, is nog onvoldoende bekend.

Onderzoeksthema's:

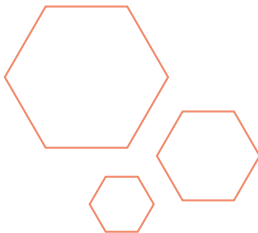
- Ongelijke toegang tot ondersteuning en hulp
- Gezondheidsverschillen
- Sociale uitsluiting
- Digitale ongelijkheid
- Intergenerationele overdracht van achterstand en risico
- Personalisering

“Ouderschap verdient schouderschap en elk kind heeft recht op de beste jeugdgezondheidszorg. Zo creëren we voorsprong voor ieder kind. Dat is de goede basis voor de jeugd.”

Igor Ivakic, directeur Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Ongelijke toegang tot ondersteuning en hulp

In het onderwijs lijken nieuwe ongelijkheden te ontstaan doordat ouders met een hoger inkomen huiswerkbegeleiding en examen-training voor hun kinderen kunnen inzetten. Ouders met een hoge sociaaleconomische status (SES) zijn vaak ook beter in staat hun kinderen te helpen met schoolwerk dan ouders met een lagere SES. Ze weten daarnaast vaak beter hoe ze kunnen zorgen dat hun kind zich via een maatwerkroute kan kwalificeren, als het dreigt uit te vallen of onderpresteert. Niet alle ouders weten bovendien in gelijke mate de weg te vinden naar opvoedingsondersteuning, of naar hulp bij bredere gezinsproblematiek zoals huiselijk geweld en schulden.

Centrale onderzoeksvragen

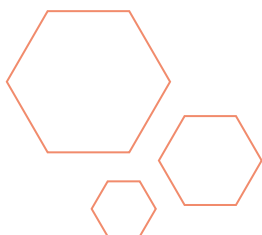
- Welke factoren stimuleren of belemmeren ouders en jeugdigen om ondersteuning of hulp te zoeken of te aanvaarden?
 - Hoe kan gelijke toegang tot ondersteuning en hulp op alle gebieden van functioneren voor alle jeugdigen en hun ouders gerealiseerd worden?
 - Wanneer is ingrijpen gerechtvaardigd als ouders en jeugdigen zelf de weg naar hulp niet zoeken of vinden terwijl die wel nodig is, en hoe kan dat effectief gebeuren?
-

Gezondheidsverschillen

Er zijn grote gezondheidsverschillen onder de jeugd in Nederland. De positie op de sociaaleconomische ladder van het gezin waarin de jeugdige opgroeit, heeft een grote invloed op de gezondheid van de jeugdige. Jeugdigen met een lage SES zijn minder gezond dan jeugdigen met een hoge SES. Al voor hun geboorte lopen deze jeugdigen meer gezondheidsrisico's, op fysiek, emotioneel én sociaal gebied. Ook krijgt hun seksuele opvoeding minder

aandacht, terwijl een gezonde en veilige seksuele ontwikkeling belangrijk is voor de totale gezondheid. Uit onderzoek blijkt dat deze gezondheidsverschillen met het vorderen van de leeftijd groter worden, waardoor zij uiteindelijk ruim zeventien jaar in minder goede gezondheid leven en gemiddeld ongeveer zeven jaar eerder sterven.

Hoewel de gezondheid van Nederlanders in de loop der jaren over het algemeen sterk verbeterd is, zijn de relatieve verschillen gelijk gebleven of zelfs gegroeid. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) stelt daarom voor om niet langer de gezondheidsverschillen centraal te stellen, maar het gezondheids-potentieel. Hierbij wordt ingezet op het behalen van zo veel mogelijk gezondheidswinst, terwijl gezondheidsverlies zo veel mogelijk moet worden voorkomen. De leidende vraag is waar het grootste gezondheidspotentieel ligt, en hoe dat potentieel zo goed mogelijk kan worden benut. Bij mensen met een relatief slechte gezondheid is sprake van een relatief groot potentieel, omdat er bij hen meer ruimte voor verbetering is dan bij mensen die al heel gezond zijn. Bij jonge mensen ligt eveneens veel potentieel, omdat zij nog vele jaren voor de boeg hebben om gezondheidswinst te behalen en gezondheidsverlies te vermijden.

Centrale onderzoeksvragen

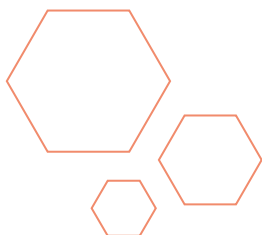
- Welk beleid en welke interventies dragen bij aan het beter benutten van het aanwezige gezondheidspotentieel van jeugdigen?
 - Wat is er nodig om het gezondheidspotentieel van kwetsbare groepen beter te benutten?
 - Hoe kan een gezondere leefstijl gestimuleerd worden, thuis, op school en bij vrijetijdsbesteding?
-

Sociale uitsluiting

Verschillende groepen jeugdigen lopen een groter risico op sociale uitsluiting. Zo hebben jeugdigen die opgroeien in armoede minder vaak geld om mee te doen aan sociale activiteiten. In langdurig arme gezinnen zijn jeugdigen bovendien minder vaak veilig gehecht, wat ook de omgang met leeftijdsgenoten negatief beïnvloedt.

Ook voor jeugdigen met een licht verstandelijke beperking (lvb) geldt dat zij minder worden geaccepteerd of vaker worden afgewezen door anderen. Dit komt doordat de sociale informatieverwerking van deze jeugdigen maakt dat ze vijandiger of juist passiever kunnen reageren op bepaalde sociale situaties. Omdat jeugdigen met een lvb geen uiterlijke handicap hebben worden ze ook vaak overschat. Daardoor hebben ze vaker faalervaringen in het sociale verkeer. Dat leidt tot een negatief zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen, met als gevolg dat ze zich nog verder afzonderen. Ook nemen ze minder vaak deel aan vrijetijdsbestedingen.

LHBT-jeugdigen lopen eveneens een groter risico op sociale uitsluiting. Negatieve reacties van leeftijdsgenoten, pesten en geweld komen bij deze groep veel voor. Ook vluchtelingenkinderen lopen het risico op sociale uitsluiting, doordat zij vaak moeten verhuizen en hierdoor nergens echt aarden of zich (blijvend) hechten aan mensen en een omgeving. Er is nog te weinig bekend over de gevolgen van sociale uitsluiting voor deze kwetsbare groepen, en over manieren om deze uitsluiting te voorkomen en verhelpen.

Centrale onderzoeksvragen

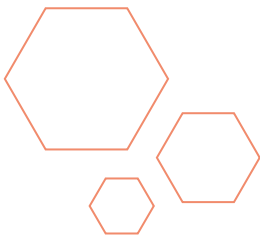
- Wat zijn de gevolgen van sociale uitsluiting voor kwetsbare jeugdigen?
 - Hoe kan de samenleving (en kunnen organisaties daarbinnen) bijdragen aan het voorkomen en verhelpen van sociale uitsluiting?
-

Digitale ongelijkheid

Om te kunnen functioneren in de huidige en toekomstige samenleving dienen jeugdigen diverse digitale kwaliteiten te verwerven, die samen ook wel 'digitale geletterdheid' worden genoemd. Het feit dat veel jeugdigen zowel thuis als op school in aanraking komen met digitale technologie, garandeert echter niet dat zij digitaal geletterd worden. In beide contexten zijn grote verschillen tussen jeugdigen als het gaat om de beschikbaarheid van digitale toepassingen. Daarnaast zijn er verschillen in de begeleiding en stimulansen die zij ontvangen om zich de technologie op de juiste

manier eigen te maken. Voor veel jeugdigen geldt dat zonder stimulans het gebruik van digitale technologie eenzijdig blijft. Deze leerlingen lopen een groter risico om hierdoor op achterstand te raken.

Het onderwijs zou hier een belangrijke rol in kunnen spelen. Tot nu toe hebben scholen echter (te) weinig gedaan aan de ontwikkeling van digitale vaardigheden. Onderzoek wijst bovendien op kwaliteitsverschillen tussen scholen als het gaat om technologiegebruik. Daarmee lijkt het onderwijs in Nederland de ongelijkheid op dit punt te vergroten.

Centrale onderzoeksvragen

- Welke groepen jeugdigen lopen een groter risico op digitale ongeletterdheid? En wat hebben deze groepen nodig aan begeleiding en stimulansen om hun ontwikkelingspotentieel beter te benutten?
 - Wat is er nodig aan begeleiding en onderwijs zodat digitale ontwikkelingen de ongelijkheid in de samenleving niet vergroten?
-

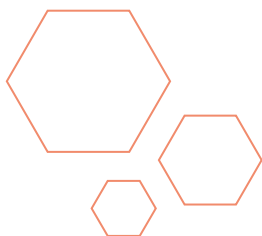
Intergenerationele overdracht

We spreken van intergenerationele overdracht als opeenvolgende generaties op elkaar lijken in hun ideeën, gevoelens, gedragingen en status. Dit doet zich ook vaak voor bij situaties van huiselijk geweld, kindermishandeling of verslavingsproblematiek. Zo zijn er aanwijzingen dat ongeveer een op de drie volwassenen die in hun jeugd zijn mishandeld door een ouder, later ook zijn of haar kind(eren) mishandelt. Daarnaast zijn deze volwassenen later vaker zelf slachtoffer van geweld in een relatie.

Ook op het gebied van de sociale positie is er vaak sprake van intergenerationele overdracht. Uit onderzoek blijkt dat kinderen die opgroeiden in een uitkeringsgezin later ongeveer drie keer vaker dan gemiddeld zelf ook van een uitkering moeten rondkomen. Dit geldt binnen de groep laagopgeleide, middelbaar opgeleide én hoogopgeleide jeugd. Het hoogst opgeleide en het vaakst werkzaam zijn jeugdigen van wie beide ouders een baan

hadden. In het onderwijs scoren kinderen van hoogopgeleide ouders niet alleen beter, maar zij krijgen ook vaker een hoger schooladvies dan andere kinderen, en minder vaak een lager schooladvies dan op basis van de uitslag van de eindtoets mag worden verwacht.

Intergenerationele overdracht kan dus achterstand en risico met zich meebrengen. Dat betekent niet dat het per definitie moet worden voorkomen. Want ook positieve gedragspatronen en eigenschappen, zoals sociale vaardigheden, weerbaarheid en zelfvertrouwen, kunnen van generatie op generatie worden doorgegeven. Ook blijken jeugdigen die zelf een sensitieve en veilige opvoeding hebben ervaren, over meer positieve opvoedingsvaardigheden te beschikken als zij zelf kinderen krijgen.

Centrale onderzoeksvragen

- Welke factoren spelen een rol in de intergenerationele overdracht van achterstand en risico?
 - Wat is er nodig om intergenerationele overdracht van achterstand en risico te doorbreken?
 - Welke factoren spelen een rol in de intergenerationele overdracht van sociale vaardigheden, weerbaarheid en zelfvertrouwen?
-

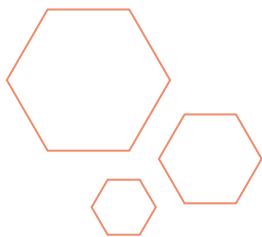
Personalisering

Zowel in onderwijs als in opvoeding als in het jeugdbeleid lag het accent de afgelopen decennia sterk op de individuele ontwikkeling van jeugdigen. Differentiëren naar niveau is op basisscholen inmiddels dagelijkse praktijk. Op sommige scholen leren leerlingen hun eigen leerproces ter hand te nemen en krijgen ze geïndividualiseerd onderwijs aangeboden. In de opvoeding wordt zo vroeg mogelijk begonnen met het bevorderen van zelfstandigheid, en in de jeugdhulp ligt de focus op eigen kracht en regie. Digitale ontwikkelingen bieden steeds meer mogelijkheden tot maatwerk en gepersonaliseerde interventies.

De ontwikkelingen rondom gepersonaliseerd leren in het onderwijs en eigen kracht en zelfregie in de zorg kunnen echter ook de

ongelijkheid tussen jeugdigen vergroten. In het geval van gepersonaliseerd leren kunnen er leerlingen zijn die meer profiteren van deze onderwijsvorm dan anderen. Niet elke leerling beschikt over evenveel regulatievaardigheden om het eigen leerproces te kunnen sturen. En uit onderzoek blijkt dat een op de twee Nederlanders moeite heeft om zelf de regie te voeren over gezondheid, ziekte en zorg. Het ontbreekt hun hierbij aan kennis, motivatie en zelfvertrouwen. Een belangrijke factor in dit proces is het feit dat een op de tien jeugdigen een risico loopt op laaggeletterdheid. Laaggeletterde jeugdigen kunnen schriftelijke informatie moeilijker begrijpen.

Gezondheidsvaardigheden hebben invloed op de leefstijl, het zorggebruik en toegang tot de zorg, communicatie met de zorgverlener, zelfmanagement en medicijngebruik. Het is van groot belang dat alle jeugdigen deze vaardigheden aanleren.

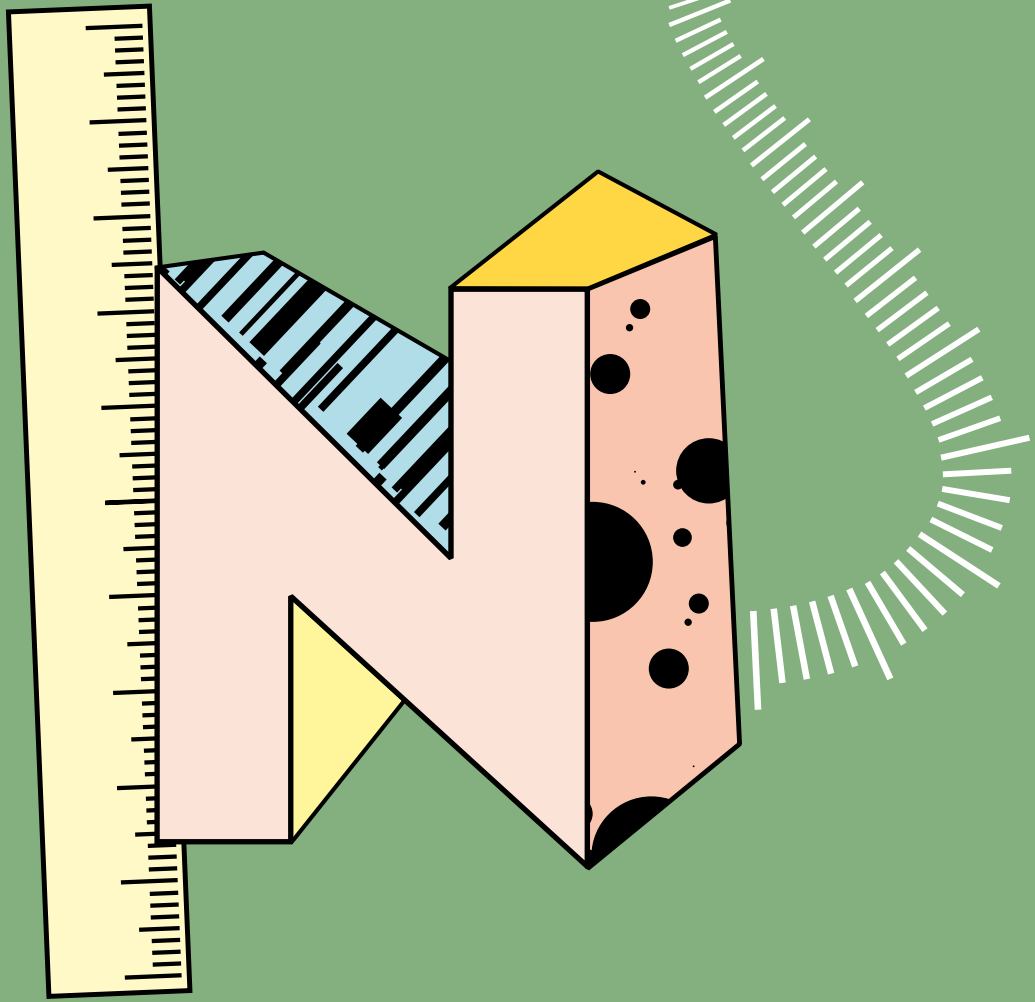

Centrale onderzoeksvragen

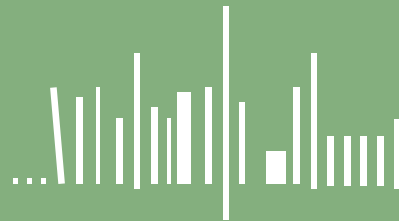
- Hoe kunnen gedifferentieerde of gepersonaliseerde interventies en opvoedings- en leeromgevingen aansluiten bij individuele verschillen in ontwikkeling en leren, op een manier die de talenten van jeugdigen bevordert en de ongelijkheid niet verder vergroot?
 - Welke vaardigheden hebben jeugdigen nodig om zelf de regie te kunnen voeren als het gaat om hun ontwikkeling in verschillende domeinen?
 - Welke vaardigheden hebben ouders en professionals nodig om jeugdigen zelf de regie te laten voeren?
-

“Elk kind verdient de best mogelijke start en ontwikkeling, ongeacht zijn of haar kenmerken en achtergrond. Deze agenda kan daar bijvoorbeeld aan bijdragen door kennis te bieden, creatief in te spelen op veranderingen en verschillen, praktische problemen op te lossen en te focussen op relevante informatie.”

Victor Everhardt, wethouder gemeente Utrecht

Normativiteit
van opvoeding
en onderwijs

C

Normativiteit van opvoeding en onderwijs

Velen onderschrijven dat de 21e eeuw de jeugd en hun omgeving voor nieuwe uitdagingen stelt. Maar wat je als uitdagingen ziet en hoe je daarmee wil omgaan kan verschillen, afhankelijk van je waarden, normen en doelen. Vragen over 'gezond' opgroeien en 'goed' opvoeden zijn waardegeladen, evenals de vraag welke kennis en vaardigheden jongeren in de 21e eeuw nodig hebben. Datzelfde geldt voor vragen over het 'waartoe' en 'waarom' van opvoeden en onderwijzen. Dit soort vragen kunnen empirisch benaderd worden door de diversiteit aan mogelijke antwoorden in kaart te brengen, maar ze vereisen ook theoretisch onderzoek naar de filosofische aspecten van deze vragen.

In beleid en praktijk is de normativiteit van opvoeding en onderwijs echter nauwelijks onderwerp van expliciete discussie. Zo blijven veel normen en waarden die aan de basis liggen van onderwijsprogramma's, zorgprotocollen en hulpaanbod impliciet. Daardoor ontbreekt vaak gerichte aandacht voor de oorsprong en validiteit van allerlei normatieve aannames. Juist in een diverse samenleving – waarin normen en waarden niet als universeel kunnen worden aangenomen – is expliciete aandacht voor verborgen normativiteit en levensbeschouwing in het jeugddomein van groot belang. Het is een voorwaarde om een inclusieve aanpak in onderwijs, ondersteuning en zorg te waarborgen.

Onderzoeksthema's:

- **Idealen, verwachtingen en waarden van jongeren en ouders**
- **Normen en waarden in pedagogische relaties**
- **21st century skills**
- **Sociale identiteit**

“Opvoeding (en onderwijs) zijn per definitie normatief geladen. Jeugdhulpverleners zullen dan ook altijd dilemma’s tegenkomen in de begeleiding en ondersteuning van kinderen, jongeren en hun gezin. Hoe om te gaan met het dilemma van enerzijds naast ouders willen staan en anderzijds een kind willen beschermen tegen een traumatiserende gezinscontext? Wanneer is het gerechtvaardigd om in te grijpen in de privésfeer? Eenvoudige antwoorden zijn er niet. Ethische reflectie en moreel beraad horen daarom standaard onderdeel te zijn van de jeugdhulpverleningspraktijk en -opleiding.”

Janet van Bavel, projectleider Kenter Jeugdhulp

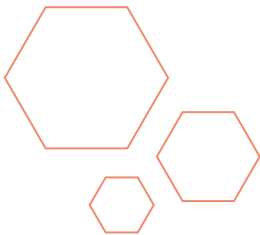
Idealen, verwachtingen en waarden van jongeren en ouders

Jongeren hebben idealen en verwachtingen voor de toekomst. Hun levensbeschouwing, beelden over gezin en maatschappij en hun mogelijke rol daarin bepalen mede hun leefstijl en hun ambities in het onderwijs. Ook over de vraag wat een goede opvoeding is en wat goed onderwijs is, hebben jeugdigen zelf opvattingen. Bij de vorming van idealen, verwachtingen en waarden spelen, naast opvoeding en onderwijs, de vriendengroep en (sociale) media een belangrijke rol. Datzelfde geldt voor de ouders, die wensen hebben voor hun kinderen en die bepalen hoe zij hun kinderen opvoeden. Ook zij ontleen hun idealen, waarden en normen mede aan familie, de vriendengroep en (sociale) media, waar allerlei – ook tegengestelde – adviezen te vinden zijn.

In de praktijk leidt dat tot een grote diversiteit in maatschappelijke idealen tussen groepen jeugdigen en ouders. Die diversiteit kan waardevol zijn en past bij een inclusieve samenleving, maar kan ook risico’s met zich meebrengen, bijvoorbeeld als idealen botsen en conflicten veroorzaken.

Centrale onderzoeksvragen

- Welke ideeën hebben jeugdigen en hun ouders over de ideale samenlevingsvormen in enge zin (het gezin) en brede zin (de maatschappij), en welke rol zien zij voor zichzelf en anderen om deze te bereiken?

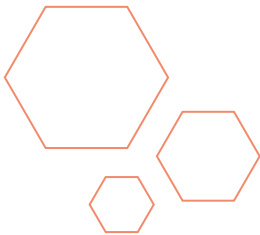

- Hoe kan positief worden omgegaan met diversiteit in maatschappelijke idealen tussen groepen jongeren en ouders, om te voorkomen dat sociale tegenstellingen maatschappelijk ontwrichtend werken?
-

Normen en waarden in pedagogische relaties

Professionals in het jeugd domein werken vanuit impliciete en expliciete normen en waarden. Idealiter sluit dit referentiekader aan bij dat van de doelgroep. Als dat niet het geval is, is er sprake van een pedagogische mismatch. Dit kan tot uiting komen in verschillende ideeën over de ideale ontwikkeling van kinderen, maar ook in een ander begrip van ontwikkelingsfasen of een verschil in bekendheid met terminologie in de jeugdsector. Als de mismatch tussen ouders en professionals te groot is, werpt dit voor ouders drempels op om informatie op te zoeken en/of te vinden. Vinden zij wel hulp, dan is de kans groot dat deze niet aansluit bij hun eigen doelen en waarden en daarom niet als behulpzaam wordt ervaren. Die kans groeit nu de diversiteit in maatschappelijke idealen toeneemt.

Een pedagogische mismatch kan ook ontstaan tussen school en ouders. Dan gaat het bijvoorbeeld om verschillen in verwachtingen rond ouderbetrokkenheid en fricties tussen waarden en normen van leerkrachten en ouders, samenhangend met levensbeschouwelijke opvattingen van ouders (bijvoorbeeld wel of niet meedoen met gymnastiek of meegaan op kamp). Soms hebben ouders verwachtingen van school – bijvoorbeeld over het schooladvies of de individuele aandacht die hun kind krijgt – terwijl de leerkracht beperkte mogelijkheden heeft om daaraan tegemoet te komen. Dergelijke vragen en dilemma's doen zich ook voor in wijkteams en in de jeugdzorg, waar men vaak worstelt met de legitimering van bemoeienis op het gebied van waarden en normen.

Centrale onderzoeksvragen

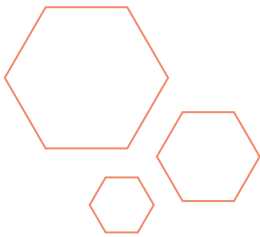
- Welke impliciete en expliciete normen en waarden kunnen worden onderscheiden in onderwijsprogramma's, opvoedingsondersteuning en alle relevante vormen van jeugdhulp?

- Hoe verhouden de normen en doelen van jeugdigen en ouders zich tot die van jeugdprofessionals en leraren en jeugd- en onderwijsbeleid?
 - Wat hebben jeugdprofessionals en leraren nodig om zich bewust te zijn van normativiteit in hun eigen handelen en deze waar nodig ter discussie te stellen om inclusief te kunnen handelen?
-

21st century skills

De vaardigheden die nodig worden geacht om goed om te kunnen gaan met de complexiteit van de huidige wereld worden vaak omschreven als 21st century skills. Dit zijn vaardigheden als kritisch kunnen denken en creatief problemen kunnen oplossen, zelfstandig leren, omgaan met onzekerheden, mediawijsheid en ICT-geletterdheid, en informatie kunnen zoeken, selecteren en interpreteren. Ook de veranderende arbeidsmarkt vraagt als gevolg van technologische ontwikkelingen om een andere set aan skills: vaardigheden die de mens uniek maken ten opzichte van technologie. Mensen moeten permanent blijven leren en indien nodig nieuwe typen vaardigheden bijleren.

Welke vaardigheden men noodzakelijk acht om te functioneren in de 21e eeuw is echter ook een normatieve kwestie. De onderliggende vraag is wat een wenselijke toekomstige samenleving is. De visie daarop beïnvloedt de manier waarop de onderwijspraktijk wordt ingericht. Ook jeugdigen zelf hebben daar ideeën over, die medebepalend zijn voor de manier waarop het onderwijssysteem moet worden vormgegeven. Er zijn verschillende opvattingen over de manier waarop 21e-eeuwse vaardigheden kunnen worden aangeleerd, maar duidelijk is wel dat er gevolgen zullen zijn voor het onderwijscurriculum en de kennis en vaardigheden die van leraren worden verwacht.

Centrale onderzoeksvragen

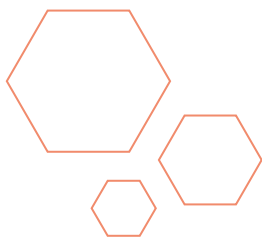
- Welke visies op de samenleving van de toekomst liggen ten grondslag aan verschillende onderwijspraktijken gericht op het aanleren van 21st century skills?
- Welke visies op de ontwikkeling van de jeugd liggen ten grondslag aan theorie en praktijk met betrekking tot het aanleren van 21st century skills in verschillende ontwikkelingsfasen?

- Welke vaardigheden zijn in de beleving van jeugdigen zelf van belang in een veranderende samenleving en op een veranderende arbeidsmarkt? Welke leerbehoeften hebben zij op dit vlak? En wat betekent dit voor het onderwijssysteem, het curriculum en de opleiding van onderwijsprofessionals?
-

Sociale identiteit

De sociale identiteit heeft betrekking op hoe iemand zichzelf ziet met betrekking tot verschillende dimensies, zoals geslacht, seksualiteit, etnische of culturele achtergrond, religieuze overtuiging en politieke voorkeur. Het is voor mensen van belang dat zij het gevoel hebben dat hun sociale identiteit – inclusief de waarden en normen die daar onderdeel van zijn – wordt gerespecteerd. Ervaren vooroordelen en discriminatie hebben aantoonbare negatieve effecten op psychisch en fysiek welbevinden. De vraag is wat de rol van het publieke debat over de Nederlandse identiteit hierin is.

Een actueel risico in de ontwikkeling van jeugdigen is dat hun zoektocht naar identiteit ontspoord en uitmondt in maatschappelijke vervreemding en/of radicalisering. Dat risico ontstaat als de thuisbasis weinig veiligheid biedt en de samenleving als een bron van vernedering en uitsluiting wordt ervaren. Het verlangen bij een groep te horen met gedeelde normen en waarden speelt hierbij ook een rol. Opvoeding, onderwijs, de vriendengroep en vrijetijdsactiviteiten kunnen een positieve invloed hebben op de ontwikkeling van de sociale identiteit van jongeren en hun gevoel van acceptatie door de omgeving. Het samenspel tussen de zoektocht naar een sociale identiteit, het maatschappelijk aanzien van verschillende identiteiten, en de al dan niet gedeelde normen en waarden in verschillende sociale groepen verdient meer aandacht in onderzoek.

Centrale onderzoeksvragen

- Wat zijn de bronnen en mechanismen van beïnvloeding van sociale identiteit en de ontwikkeling van bijbehorende groepsnormen en -waarden?
 - Welke rol speelt het publieke debat over de Nederlandse identiteit in de vorming van (voor)oordelen over jongeren met bepaalde sociale identiteiten en groepsaffiliaties?
 - Wat is er nodig om jeugdigen te helpen in hun sociale-identiteitsontwikkeling? En hoe kunnen verschillende partijen hier een rol in spelen, met name als normen en waarden van specifieke sociale groepen jeugdigen niet stroken met de doelen van betrokken organisaties en instellingen?
-

“Als we de jeugd een goede basis willen geven, moeten we beter leren luisteren naar ouders.”

Carlo Schuengel, hoogleraar Vrije Universiteit Amsterdam

Samenhang tussen de thema's

Het uitgangspunt van deze Kennisagenda is dat verschillende domeinen en specialismen rondom de jeugd meer met elkaar verbonden worden, vanuit het perspectief van de jeugd. De thema's in deze Kennisagenda zouden daarom ook niet los van elkaar moeten worden gezien. Verschillende thema's hangen met elkaar samen, vullen elkaar aan of overlappen elkaar. Zo kan bij veel thema's de vraag gesteld worden naar de implicaties voor gelijke kansen. Vragen die gaan over 'gezond' opgroeien, de wenselijkheid van het ontwikkelen van bepaalde kennis, vaardigheden en houdingen, zijn per definitie gerelateerd aan normen en waarden. En het functioneren van jeugdigen in verschillende contexten zoals gezin en school is onlosmakelijk verbonden aan diversiteit in achtergrond en levensvisies.

Concrete voorbeelden van vragen die verschillende thema's verbinden zijn:

- Hoe kunnen digitale middelen bijdragen aan meer betekenisvol leren in relatie tot de identiteitsontwikkeling en het gezondheids-potentieel van jongeren?
- Hoe kunnen bij overgangen in de schoolloopbaan gelijke kansen voor leerlingen uit gezinnen met verschillende sociaal-economische en culturele achtergronden worden bevorderd?
- Is er een samenhang tussen vormen van personalisering waarbij een groter beroep wordt gedaan op de zelfstandigheid van kinderen en jongeren, en stress?

Rol van de professional

Een onderwerp dat door alle thema's heen loopt is de rol van de professional. De vraag die hierbij speelt is hoe we professionals (in de kinderopvang, wijkteams, scholen, hulpverlening enzovoort) voldoende kunnen toerusten (professionaliseren) om te kunnen inspelen op alle veranderingen, ontwikkelingen en diversiteit van behoeften en vragen vanuit beleid, jeugd en ouders. Ook is er een

spanningsveld tussen enerzijds de wensen van verandering en verbetering en anderzijds de hoge werkdruk bij de professional. Daarnaast ligt er de vraag in hoeverre ervaringsdeskundigen een plek kunnen krijgen in het professionele domein.

Ontwikkelingen in de maatschappij en wetenschap kunnen niet los worden gezien van de ontwikkeling en rol van de professional. Onderzoek rond alle thema's dient daarom ook gericht te zijn op de manier waarop professionals worden opgeleid, en op de vraag welke kennis en vaardigheden daarin nog sterker aan bod zouden kunnen komen.

Rol van kinderen, jongeren, ouders en informeel netwerk

Kinderen, jongeren en ouders vormen bij alle thema's een bijzondere groep. Zij zijn zowel onderwerp van onderzoek als de sleutel in eventuele verbeterpraktijken die eruit voortkomen. Ze hebben vaak zelf ideeën over hun leven, over problemen en kansen die er zijn, en over hoe dit in onderzoek vorm zou kunnen krijgen. De vraag welke rol zij zelf spelen, welke ideeën zij hebben en hoe zij zelf kijken naar bepaalde vraagstukken kan in elk onderzoek terugkomen. En voor elk thema geldt dat specifiek aandacht dient te worden besteed aan vormen van jongerenparticipatie en medezeggenschap rond hun eigen ontwikkeling en levensomstandigheden, die de effectiviteit van onderwijs en ondersteuning kunnen vergroten.

Ook informele netwerken van jeugdigen zijn binnen elk thema van belang. Familie, vrienden, buurtgenoten, sport- en hobbyclubs spelen een belangrijke rol in het leven van jeugdigen. Ze verdienen daarom niet alleen een duidelijker plek in verbandingen met formele domeinen en netwerken, maar ook in onderzoek naar deze domeinen en netwerken.

“In onderzoek samenwerken met jongeren en ouders, dat kan al vanaf dag één.”

Kitty Jurrius, associate lector Windesheim

3 Verbindend onderzoek

Het onderzoek dat in deze Kennisagenda is beschreven heeft als doel om een belangrijke bijdrage te leveren aan de praktijk. Om dit te kunnen bewerkstelligen is verbinding tussen de verschillende onderzoeksdisciplines én met de praktijk noodzakelijk. Het oplossen van het centrale vraagstuk van de Kennisagenda vereist verschillende typen fundamenteel en praktijkgericht onderzoek en beleids- onderzoek. Ook zijn er diverse aandachtspunten bij de opzet en uitvoering van dat onderzoek. Tot slot moet er tijdens en na het onderzoek voor gezorgd worden dat de resultaten uiteindelijk echt bij de praktijk terechtkomen.

Inter- en transdisciplinair onderzoek

De ontwikkeling van de jeugd vindt plaats in een veelheid van contexten, die in samenhang vanuit het perspectief van de jeugd moeten worden bestudeerd. Dat vraagt om inter- en transdisciplinair onderzoek: alleen zo lukt het om de beoogde veranderingen daadwerkelijk door te voeren. In de route Jeugd worden de 'traditionele' disciplines in jeugdonderzoek (zoals pedagogiek, ontwikkelingspsychologie, onderwijswetenschappen) verbonden met verwante disciplines (zoals jeugdrecht, sociologie, cognitieve psychologie, neurowetenschappen, taal- en communicatiewetenschappen, medische wetenschappen, filosofie/ethiek), en met disciplines die zich van oudsher minder met jeugd bezighouden, maar wel cruciaal zijn voor een integratieve aanpak (zoals bestuurskunde, veranderkunde en planologie).

Behalve voor het verbinden van data dient ook aandacht te zijn voor gezamenlijke theorievorming. Meer overkoepelende theoretische perspectieven en modellen kunnen versnippering in thema's en disciplines voorkomen.

Verbinding met de praktijk

De verbinding tussen wetenschap en praktijk verdient meer aandacht dan deze tot nu toe heeft gekregen. Onderzoek dat impact heeft in de praktijk vergt een samenwerking van wetenschappers met jeugdigen, ouders, professionals (zoals leraren, jeugdzorgmedewerkers, jeugdartsen), de opleiders van deze professionals, instellingen, de lokale en nationale overheid, belangenverenigingen, toezichthouders en het bedrijfsleven. Het is belangrijk deze verschillende belanghebbenden

al vroegtijdig bij het onderzoek te betrekken. Deze partijen zijn allereerst nodig om in beeld te krijgen waar vragen en behoeften liggen, maar vervolgens ook om een duurzame verandering teweeg te brengen.

Ook in de uitvoering van het onderzoek dienen de praktijkpartners een rol te spelen. Voor onderzoeksactiviteiten die voortkomen uit vragen van praktijkinstellingen en professionals is een structurele samenwerkingsstructuur (bijvoorbeeld academische werkplaatsen die op de gamechangers gericht zijn) onontbeerlijk. Dit moet ook een plaats zijn waar wetenschappers en stakeholders elkaar kunnen treffen en waar gezamenlijk gekeken wordt naar innovatieve pilots die onderzoek koppelen aan interventies. Binnen het jeugd- en onderwijsdomein bestaan van oudsher al goede samenwerkingsverbanden tussen wetenschap en praktijk. Er kan dus voortgebouwd worden op bestaande structuren. Pedagogisch en onderwijswetenschappelijk onderzoek is bovendien per definitie al praktijkgericht, wat betekent dat de vertaalslag van wetenschap naar praktijk vaak al tijdens het onderzoek wordt gemaakt.

Integrale samenwerking in programma 'Gelijke kansen voor een diverse jeugd'

Een mooi voorbeeld van samenhangend onderzoek in het jeugddomein is het NWA-startimpulsprogramma 'Gelijke kansen voor een diverse jeugd'. In dit programma werken onderzoekers van 35 verschillende organisaties (universiteiten, hogescholen en andere instituten) én praktijkorganisaties rondom jeugd met elkaar samen. Zij doen innovatief onderzoek naar processen en mechanismen in onderwijs, opvoeding en hulpverlening die ongelijkheid tussen jeugdigen in stand houden of juist doorbreken. Nieuwe kennis uit het programma wordt direct vertaald naar interventies die bijdragen aan de ontwikkelingskansen van jongeren tussen de 10 en 18 jaar.

www.gelijkekansenvooreendiversejeugd.nl

“Om de resultaten van onderwijsonderzoek in het klaslokaal te laten landen is het van belang dat de verbinding wordt gezocht met scholen. Vragen van leraren moeten het startpunt zijn van onderzoek en zij moeten ook nauw bij de uitvoering van het onderzoek betrokken worden. Bijvoorbeeld in de Werkplaatsen Onderwijsonderzoek, waarbij we zien dat de uitkomsten van de onderzoeken direct bijdragen aan de innovatie en verbetering van het onderwijs.”

Anko van Hoepen, vicevoorzitter PO-Raad

Typen onderzoek

Actie-onderzoek en ontwerponderzoek

Vanuit de praktijk is er steeds meer behoefte aan actie-onderzoek waarbij al handelend wordt onderzocht of een bepaalde aanpak het gewenste effect heeft. Hierbij is het belangrijk dat professionals bij het onderzoek betrokken worden en dat de onderzoeksvraag een oplossing biedt voor een actueel probleem in de praktijk. De wetenschap stelt zich dan op als partner die kan helpen om te innoveren en een verandering teweeg te brengen. Dit type onderzoek dient in eerste instantie de praktijk en resulteert in mindere mate in internationale publicaties.

In het onderwijs bestaan goede ervaringen met ontwerponderzoek (design-based research), waarbij leraren en onderzoekers in samenwerking – soms ook met leerlingen en ouders – onderwijsverbeteringen ontwerpen, uitproberen, verbeteren en evalueren.

Interventie-onderzoek

Wat werkt waarom en voor wie? Om te onderzoeken of interventies die worden ontwikkeld daadwerkelijk resultaat hebben en wat de werkzame factoren zijn die ook in de praktijk bruikbaar zijn, is het noodzakelijk om ook effectonderzoek uit te voeren. Dit zal de impact van de route Jeugd aanzienlijk vergroten.

Beschrijvend onderzoek (good practices)

We kunnen leren van praktijken in bijvoorbeeld het onderwijs en de hulpverlening waar dingen goed gaan. Beschrijvingen van dergelijke (good) practices kunnen anderen inspireren. Ook art-based research is een geschikte vorm om aspecten van het leven van jeugdigen in kaart te brengen.

Aandachtspunten bij opzet en uitvoering

Aansluiting bij werkpraktijk

Om ervoor te zorgen dat de uitkomsten ook daadwerkelijk in de praktijk benut kunnen worden, dient in alle fasen van het onderzoek rekening te worden gehouden met de implementatie. De resultaten moeten toepasbaar zijn en aansluiten bij de werkpraktijk van de professional.

Doelgroepsensitief onderzoeken

Bij de opzet van het onderzoek moet rekening worden gehouden met de diversiteit in de samenleving. Niet alle vormen van onderzoek zijn voor iedere doelgroep geschikt. De onderzoeksvorm moet zijn afgestemd op de doelgroep en cultuursensitief zijn.

Bestaande kennis benutten

Het is belangrijk om bij het onderzoek ook gebruik te maken van de kennis die er al is. Dit klinkt als een open deur, maar is in de praktijk vaak nog niet vanzelfsprekend. Ook is het goed om aan te sluiten bij al lopende initiatieven.

Financiering

Financiering vindt vaak plaats op basis van een vooraf vastgestelde onderzoekstermijn. Het zou goed zijn als er op basis van de onderzoeksvraag eerst bekeken wordt hoeveel tijd nodig is voor gedegen onderzoek, en dat op basis daarvan de financiering wordt vastgesteld. Ook blijkt dat het vaak moeilijk is om financiering voor vervolgonderzoek te krijgen, terwijl dit wel heel waardevol kan zijn. Dit maakt het ook ingewikkeld om bestaande panels en cohorten in de lucht te kunnen houden en om succesvolle samenwerkingsverbanden te continueren. Het zou goed zijn als bestaande cohorten ook in vervolgonderzoek weer gebruikt kunnen worden en samenwerkingen een vervolg kunnen krijgen.

Verspreiding en benutting van kennis

Om daadwerkelijk voor impact te zorgen is het daarnaast belangrijk om te zorgen dat de ontwikkelde kennis ook gedeeld wordt. Dit behelst meer dan alleen de publicatie van een wetenschappelijk artikel en een rapport voor de respondenten.

De resultaten moeten breed gedeeld worden en op zo'n manier worden aangeboden dat ze goed toegankelijk zijn voor professionals. Hierbij kan het helpen om de media al in een vroeg stadium te betrekken. Om ouders te bereiken zou de kennis verspreid kunnen worden via Stichting Opvoeden.nl. Kennis voor professionals kan verspreid worden via bijvoorbeeld het NJi, het NCJ en Leraar24.

Alleen het beschikbaar stellen van de kennis is niet genoeg: kennis moet ook actief gebracht worden bij de partijen die er belang bij kunnen hebben. Dit zou kunnen via regiobijeenkomsten, werksessies, implementatie- en innovatieateliers, maar het is ook goed om hierbij aan te sluiten bij bestaande infrastructuren. Ook is het belangrijk om de kennis via de inhoud van het curriculum en leerboeken onder de aandacht van studenten te brengen.

Bijlage 1 Overzicht taskforceleden

Voorzitters

Prof. dr. J. Mesman (Universiteit Leiden)

Boegbeeld route Jeugd

Prof. dr. M.L.L. Volman (Universiteit van Amsterdam)

Boegbeeld route Jeugd

Leden

Prof. dr. S.F. Akkerman (Universiteit Utrecht)

Wetenschap (onderwijs)

Drs. J. van Bavel (Kenter Jeugdhulp)

Jeugdhulppraktijk

Drs. K. van Bergeijk (Martinus College Grootebroek)

Onderwijspraktijk

Dr. S. Dankelman (PO-Raad)

Onderwijsbeleid

Mr. Drs. V. Everhardt (Gemeente Utrecht)

Jeugdbeleid

A. van Hoepen MSc (PO-Raad)

Onderwijsbeleid

Drs. I. Ivakic (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid)

Wetenschap (ontwikkeling)

Dr. K.H.M. Jurrius (Hogeschool Windesheim)

Perspectief ouders en jongeren

Prof. dr. C. Schuengel (Vrije Universiteit Amsterdam)

Wetenschap (opvoeding)

Drs. I. Steinbuch (ActiZ)

Jeugdzorgpraktijk

Prof. dr. T.A. van Yperen (Nederlands Jeugdinstituut/

Rijksuniversiteit Groningen)

Wetenschap (ontwikkeling)

Waarnemers vanuit ministeries

Drs. B. Kleefkens, drs. M. Koppenaal-de Lange & drs. M. Smit

Waarnemers Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

R. de Vos MSc, T. van Schendel MSc & mr. drs. R. Kloosterman

Waarnemers Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Dr. A.J.M. van Loon

Waarnemer Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Mr. H. Ezendam

Waarnemer Ministerie van Justitie en Veiligheid

Secretariaat

R. Middelburg MSc (NRO)

Contactpersoon route Jeugd

G.D. Aartsma MSc (NRO)

Beleidsmedewerker NRO

Dr. J. Kaldewaij MPA (NRO)

Directeur NRO

Dr. R.P.W. Heinsbroek (NWO)

Vertegenwoordiger NWO-SGW

Drs. V. Verschoor & drs. Y. Benard (ZonMW)

Vertegenwoordigers ZonMW

Drs. L. Sanou (Regieorgaan SIA)

Vertegenwoordiger Regieorgaan SIA

D. van der Plaat MSc

Secretaris Kennisagenda

Bijlage 2 **Overzicht leden adviesnetwerk**

Peter Barendse

Kenniscentrum Sport

Tinneke Beirens

Artsen Jeugdgezondheidszorg Nederland (AJN)

Marjolijn Blom

Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS)

Elly de Bruijn

Hogeschool Utrecht & Open Universiteit

Amy Davies

Samenwerkende Gezondheidsfondsen (SGF)

Petra van Dijk

Universiteit Utrecht

Symone Detmar

TNO

Walter Groenen

CJP

Margrite Kalverboer

Kinderombudsvrouw

Fieke Pannebakker

TNO

Eleanne Plaizier

SGF

Philip Post

Stichting Kennisnet

Paul Rullmann

SURF

Inger Aalhuizen

Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (KNOV)

Michiel Westenberg

Universiteit Leiden

Jeroen de Wilde

LUMC

Hugo Wink

Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB)

Anja Tertoolen

Radiant Lerarenopleidingen

Ruben Fukkink

Hogeschool van Amsterdam

Toon Cillessen

Radboud Universiteit Nijmegen

Ton Liefwaard

Universiteit Leiden

Chijs van Nieuwenhuizen

Tilburg University & GGzE

Michel van Smoorenburg

—

Marco Snoek

Hogeschool van Amsterdam

Tobias Stark

Universiteit Utrecht

Jurja Steenmeijer

BPSW (beroepsvereniging van professionals in sociaal werk)

Ilse Tamrouti

—

Sara van der Weerd

Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie

Ronald Kox

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst (LKCA)

Peter Hulsen

Ouders & Onderwijs

Arjan Beune

Stichting Lezen & Schrijven

Bart Looman

Pharos

Gjalt Jellesma

BOinK

Wilfried Admiraal

Vereniging voor Onderwijs Research

Dionne Zeldenrijk

VO-raad

Hélène van Oostrom

VO-raad

Ingrid Staal

V&VN Verpleegkundigen Maatschappij en Gezondheid

Janneke Metselaar

NHL

Tarik Pehlivan

Stichting Alexander

Geert Schipaanboord

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

Lucie Claessen

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ)

Bijlage 3 **Verbinding met andere initiatieven**

Het idee om de jeugd centraal te zetten leeft op meer plekken. Een belangrijk gezamenlijk initiatief van de Samenwerkende Gezondheidsfondsen, het Meerjarenprogramma Gezonde Generatie, richt zich bijvoorbeeld op de droom dat in 2040 in Nederland de gezondste jeugd ter wereld woont. Dat er een generatie opgroeit die gezond gedrag vertoont en dat vanzelfsprekend vindt. Deze generatie heeft gelijke kansen op psychische, fysieke en sociale gezondheid. De Kennisagenda Jeugd zet in op verbinding met diverse andere NWA-routes, topsectoren en andere agenda's om vanuit het perspectief van de jeugd de ontwikkeling, de opvoeding en het onderwijs te versterken.

NWA-routes

In de route Jeugd in ontwikkeling, opvoeding en onderwijs is de jeugd in al haar ontwikkelingscontexten speerpunt, waardoor een coherente en integratieve benadering een plek krijgt binnen de Nationale Wetenschapsagenda. Er zijn echter ook andere routes die zich richten op vraagstukken die relevant zijn voor de route Jeugd. Afstemming en eventuele samenwerking met deze routes is wenselijk.

NeuroLabNL: dé werkplaats voor hersen-, cognitie- en gedragsonderzoek

In de route NeuroLabNL: dé werkplaats voor hersen-, cognitie- en gedragsonderzoek wordt een uniek samenwerkingsverband voorgesteld dat alle Nederlandse hersen-, cognitie- en gedragsonderzoekers én hun maatschappelijke partners samenbrengt. Deze route richt zich op drie thema's: onderwijs, sociale veiligheid en gezondheid. Op al deze drie thema's, maar vooral op het gebied van onderwijs en gezondheid, zijn raakvlakken te vinden. De twee routes hebben al belangrijke verbindingen gelegd. Een mooi voorbeeld van zo'n verbinding is de gezamenlijke lancering van de twee startimpulsprojecten van deze routes.

Op weg naar veerkrachtige samenlevingen

Een andere route waarmee verbinding en afstemming mogelijk voor de hand ligt, is de route Op weg naar veerkrachtige samenlevingen. Deze route heeft als doel de toekomstbestendigheid van de maatschappij te versterken en richt zich op een systematisch onderbouwd handelingsperspectief op samenleving, economie en governance van de toekomst.

Sport en Bewegen

Een derde route waarmee verbinding mogelijk is, is de route Sport en Bewegen. Deze route heeft als centrale gamechanger 'Bewegen op maat, voor iedereen, in elke leeftijdsfase: het kan!'. Een van de drie gamechangers van deze route is 'Leren (en) bewegen'. De link met de route Jeugd zijn de vragen rond ontwikkeling, presentaties en onderwijs.

Bouwstenen van materie en fundamenten van ruimte en tijd

Een route waarmee op het eerste gezicht geen directe link is, is de route Bouwstenen van materie en fundamenten van ruimte en tijd. Er is echter een mooie verbinding te leggen met deze route. Met de gamechanger 'Educatie en wetenschapscommunicatie' wil deze route er namelijk voor zorgen dat alle jeugdigen dezelfde kansen hebben om een bètastudie te kiezen. De gamechanger 'Diversiteit en (on)gelijkheid' van de route Jeugd heeft ook gelijke kansen voor alle jeugdigen als doel.

Waardecreatie door verantwoorde toegang tot en gebruik van big data

Een laatste route waarmee een link is, is Waardecreatie door verantwoorde toegang tot en gebruik van big data. In het onderwijs en in de jeugdsector in brede zin is er een groeiende belangstelling voor de mogelijkheden die big data bieden, bijvoorbeeld voor learning analytics of het verbinden van verschillende leef- en leeromgevingen van jeugdigen. De route Big data zoekt verbinding met alle NWA-routes. Verantwoorde toegang tot en gebruik van big data kunnen in alle drie de gamechangers van de route Jeugd een rol spelen.

Topsectoren

Een ander groot investeringsinstrument zijn de Nederlandse topsectoren. Topsectoren zijn gebieden waar het Nederlandse bedrijfsleven en onderzoekscentra wereldwijd in uitblinken. Er zijn mogelijke verbindingen te leggen met de topsector Life Sciences & Health, de Sociale Infrastructuur Agenda en de topsector High Tech Systemen en Materialen.

Life Sciences & Health

De topsector Life Sciences & Health (LSH) omvat het brede terrein van medische technologie, (bio)farmacie, regeneratieve geneeskunde en gezondheidsinfrastructuur. De sector draagt bij aan de kwaliteit van gezondheid van mens en dier en zoekt oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken, zoals de vergrijzing. Op het thema van preventie en op het thema van het verbinden van de wereld binnen en buiten de school ligt een duidelijke inhoudelijke link tussen LSH en de route Jeugd. Meer specifiek kan die gezocht worden in de verbinding tussen onderwijs en jeugdzorg, gelijke kansen voor zieke jeugdigen, stressreductie bij jeugdigen en het opleiden van professionals voor de zorg.

Sociale Infrastructuur Agenda

In het kader van het topsectorenbeleid is in 2011 ook de Sociale Infrastructuur Agenda (SIA) gelanceerd. De overkoepelende missie van de topsectoren heeft een grotere kans van slagen wanneer onderliggende maatschappelijke uitdagingen effectief aangepakt worden. Kennis- en interdisciplinaire samenwerking van de sociale en geesteswetenschappen met andere disciplines is essentieel

voor inzicht in en kennis voor grote maatschappelijke vraagstukken. De aansluiting met de route Jeugd ligt voornamelijk op het gebied van human capital, met vragen als: Hoe kan de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt verbeterd worden? Op welke manier kunnen bedrijven doeltreffend omgaan met hun menselijk kapitaal? Welke 21e-eeuwse vaardigheden zijn van belang voor jeugdigen en hoe kunnen deze het beste aangeleerd worden?

Topsector HTSM

Aansluiting bij de topsector High Tech Systemen en Materialen (HTSM) is ook het onderzoeken waard. Deze topsector richt zich expliciet op nieuwe technologieën. De vraagstukken rond digitale middelen die worden benoemd in de route, zouden wellicht samen met deze sector aangepakt kunnen worden.

Andere agenda's

Er zijn verschillende agenda's ontwikkeld met daarin ook thema's die betrekking hebben op de jeugd. Deze agenda's vertonen, daar waar het jeugd betreft, veel overlap met deze Kennisagenda.

Kennisagenda Preventie

De Kennisagenda Preventie is een verdere uitwerking van de NWA-route Gezondheidszorgonderzoek, preventie en behandeling. De onderzoeksvragen die de komende jaren beantwoord moeten worden om de Nederlandse inspanningen op het gebied van preventie voldoende te onderbouwen zijn gegroepeerd in zes thema's:

- 1 Variatie
- 2 Motivatie, gedrag en kennis
- 3 Totaliteit van de mens en diens omgeving
- 4 E-Health
- 5 Big data
- 6 Innovatieve onderzoeksmethodologieën

Onderzoeksagenda NeuroLabNL

De onderzoeksagenda NeuroLabNL is een verdere uitwerking van de NWA-route NeuroLabNL: dé werkplaats voor hersen-, cognitie- en gedragsonderzoek. In deze agenda zijn de onderzoeksambities geformuleerd in vier deelagenda's, namelijk:

1 Fundamenteel onderzoek

- Waarnemen en bewegen
- Aanpassing en gedragscontrole
- Neurotechnologie
- Hersenmodellen en gepersonaliseerde cognitie

2 Hersenen en gezondheid

- Optimale gezondheid: weerbaarheids- en risicofactoren
- Een gezonde leefstijl voor iedereen
- Cognitieve vitaliteit en veerkracht van jong tot oud
- Innovatieve interventies en technieken

3 Hersenen en onderwijs

- Leren voor de toekomst
- Leren met passie: motivatie, exploratie, leerplezier
- Leren met elkaar
- Leren voor iedereen

4 Hersenen en sociale veiligheid

- Neurowetenschap en veerkracht
- Neurowetenschap en recht
- Neurowetenschap en antisociaal gedrag
- Neurowetenschap en sociale verbondenheid en conflict

Onderzoeks- en ontwikkelingsagenda voor de kinder- en jeugdpsychiatrie

Het Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie heeft samen met de afdelingen Kinder- en jeugdpsychiatrie van de UMC's, en met steun van de VNG, een onderzoeks- en ontwikkelingsagenda voor de kinder- en jeugdpsychiatrie ontwikkeld. De thema's in deze agenda zijn als volgt:

- 1 Onderbouwing van kennis en behandeling met wetenschappelijk onderzoek
- 2 Uitbreiden van kennis over oorzaken, beschermende of risicofactoren en weerbaarheid
- 3 Ontwikkeling van kennis over specifieke stoornissen
- 4 Jeugdigen voor wie de behandeling niet werkt
- 5 Expliciteren van de waarde van klinische en ambulante zorg

- 6 Triage en vroegsignalering
- 7 Jeugdigen bereiken die zorg nodig hebben, maar niet bekend zijn
- 8 Jeugdigen met een (l)vb en psychische klachten
- 9 Zorg die aansluit op de jeugdige en het gezin
- 10 Inzetten van ervaringsdeskundigheid
- 11 Ouders met psychische problemen
- 12 Transitiepsychiatrie – de overgang naar volwassenheid
- 13 Kennis ontwikkelen en delen
- 14 Publieke informatie inzetten voor de jeugd-ggz
- 15 Normaliseren en het effect van labels
- 16 Organisatie van zorg sinds de transformatie
- 17 Technologische innovatie

R&D-agenda (PO-raad, VO-raad, MBO Raad, Vereniging Hogescholen en VSNU)

Kennis uit onderzoek is van cruciaal belang om het onderwijs te verbeteren en te innoveren. Dit vraagt om een nauwe verbinding tussen onderzoek en de dagelijkse onderwijspraktijk. Iedere onderwijsprofessional weet dat deze verbinding helaas nog geen vanzelfsprekendheid is. Om dit te veranderen hebben de sectorraden de handen ineengeslagen. De PO-Raad, VO-raad, MBO Raad, Vereniging Hogescholen en VSNU hebben op 21 juni 2018 afgesproken om begin 2019 een plan van aanpak voor de kennisinfrastructuur voor het onderwijs te presenteren aan de ministers Slob en Van Engelshoven.

Onderzoeksagenda Skills voor de toekomst

De onderzoeksagenda Skills voor de toekomst is een uitgave van het skills-platform. Hierin zijn onderzoekers verenigd van universiteiten, hogescholen en verschillende instituten. Eerder heeft dit platform de basis gelegd voor een voorstudie voor programmering van onderzoek en beleid. Voortbouwend op deze voorstudie heeft het skills-platform op een aantal terreinen geïnventariseerd wat de relevante vragen op het gebied van skills zijn. Uit discussies in het skills-platform is een nieuwe indeling voortgekomen, die beter aansluit bij de relevante vragen voor onderzoek (zie figuur B1). De prioriteiten zijn onderstreept. De relevante vragen op het gebied van skills gaan over hoe mensen skills leren (leerpsychologie) en blijven leren gedurende hun levensloop, over skills die nodig zijn bij persoonsvorming, burgerschapsvorming en de ontwikkeling van sociale skills, en over het meten van skills.

Figuur B1

Indeling skills volgens skills-platform, inclusief prioritering

Bron: Skills-platform (2016). Skills voor de toekomst: Een onderzoeksagenda.
Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

JGZ Preventieagenda

Samen met ActiZ Jeugd en GGD GHOR Nederland ontwikkelde het NCJ de JGZ Preventieagenda. In de JGZ Preventieagenda staan vier pijlers centraal:

- 1 Ouderschap
- 2 Hechting
- 3 Weerbaarheid
- 4 Gezonde leefstijl

Door stevig in te zetten op deze pijlers en krachten te bundelen met andere jgz-organisaties en bondgenoten zoals onderwijs, jeugdhulp en huisartsen kan de jgz hardnekkige maatschappelijke vraagstukken te lijf gaan. De JGZ Preventieagenda is geen onderzoeksagenda, maar richt zich op maatschappelijke uitvoeringsvraagstukken.

Digital Societies Research Agenda

De VSNU en de daarin verenigde universiteiten ontwikkelden de onderzoeksagenda Digital Societies. In deze onderzoeksagenda wordt een hoofdstuk gewijd aan Learning & Education, waarin gepersonaliseerd en effectiever (levenslang) leren, zowel formeel als informeel, centraal staan. Deze agenda sluit vooral aan bij de gamechanger 'Leren en ontwikkelen in verschillende contexten', waarin ook vraagstukken rond digitale middelen worden benoemd.

Colofon

De Kennisagenda Jeugd komt voort uit de route Jeugd in ontwikkeling, opvoeding en onderwijs van de Nationale Wetenschapsagenda (NWA).

Teksten

- Judi Mesman en Monique Volman, boegbeelden route Jeugd in ontwikkeling, opvoeding en onderwijs
- Denise van der Plaat, secretaris Kennisagenda
- Antje Visser en Arnaud Bom, PgUp Tekst
- Leden van de taskforce en het adviesnetwerk van de route Jeugd in ontwikkeling, opvoeding en onderwijs

Ondersteuning

Renée Middelburg en Petra Balk, Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) in samenwerking met collega's van andere NWO-onderdelen en ZonMw.

Foto's

Shutterstock

Vormgeving

WIM Ontwerpers

Druk

Impressed!

info@nro.nl

#nwaroutejeugd

Dit werk wordt gepubliceerd met een CC-BY-NC-SA 4.0 licentie.

Verwijs zorgvuldig naar de bron: Kennisagenda Jeugd. Een goede basis voor de Jeugd, Taskforce Jeugd, 2018.

